

ZOMEREXCURSIE 5 EN 12 JUNI 2004 NAAR PEEL / RAAMSTELLING

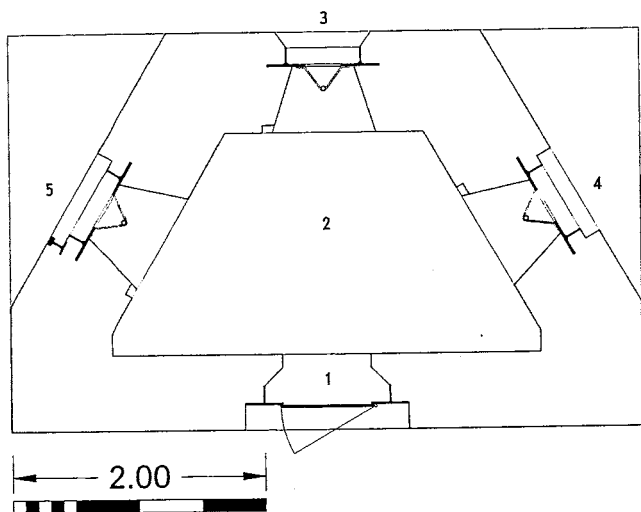
Hartelijk welkom op onze jaarlijkse zomerexcursie

Dit jaar is het 300 jaar geleden dat onze naamgever overleed.

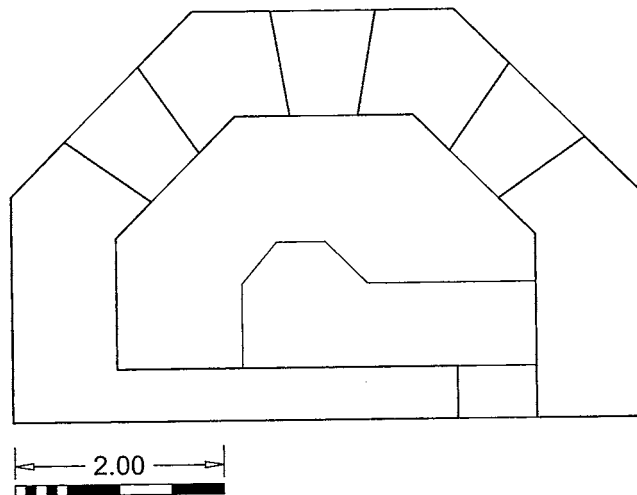
Dat was de reden om in het programma voor de zomerexcursie een bezoek op te nemen naar het Kasteel Henkenhaghe te Sint – Oedenrode. In dit kasteel is een zaal ingericht als museum met als onderwerp de familie Van Coehoorn en wel speciaal Menno Baron van Coehoorn.

Tot onze grote spijt is het kasteel ten tijde van onze excursiedagen niet ter beschikking.

Door toevallige omstandigheden organiseert onze stichting in deze onmiddellijke omgeving de Reizende Expositie over Linies en Stellingen [LISTEL]. De keus was toen snel gemaakt: in plaats van het kasteel Henkenhaghe werd voor een bezoek aan de Reizende Expositie LISTEL gekozen.

Plattegrond van een S-kazemat voor lichte mitrailleur met verschillende uitvoeringen van het schietgat. 1 ingang; 2 gevechtsruimte; 3 oorspronkelijke vorm van het schietgat, zoals toegepast bij de kazematten die in Drente en Groningen zijn gebouwd; 4 het schietgat dat doorgaans is toegepast; 5 een voorgestelde verbetering van het schietgat die niet meer is uitgevoerd. (Tekening H. R. Visser)

Plattegrond van een Duitse kazemat uit de Eerste Wereldoorlog, die als voorbeeld diende bij het ontwerpen van de S-kazematten. Opvallend zijn de grote schietopeningen. (Tekening H.R. Visser)

DE PEEL / RAAMSTELLING

Lange tijd was alles dat in de 19^e en begin 20^e eeuw aan verdedigingswerken deed denken in meerdere of mindere mate taboe in ons land. Tegenwoordig is er een toenemende belangstelling voor de bunkers, die in ons land door de Duitse bezettingsmacht zijn achtergelaten. Wat echter minder bekend is dat er al honderden kazematten en schuilplaatsen zijn gebouwd in de periode vlak voor WO II. Deze vele "klompen beton" zijn gebouwd voor de verdediging van ons land en moesten – wegens onze gewenste neutraliteit – verdedigen tegen vijanden uit alle richtingen; dus ook tegen uit het Zuiden komende vijanden en tegen uit zee ons belagende troepen.

SPOORBRUG BIJ GENNEP

De stelling bij Mill lag in de opmarsroute van het Duitse XXVI Legerkorps; de opdracht was zo snel mogelijk aansluiting te verkrijgen bij de parachutisten en luchtlandingstroepen, die in Zuid-Holland waren geland. Aan Nederlandse zijde werden de bruggen bewaakt door Politietroepen, die tevens de taak hadden de bruggen tijdig te vernielen. De Maaslinie zelf werd verdedigd door vier grensbataljons en vijf bataljons van reguliere infanterieregimenten. Aan de westzijde van de Maas bij Katwijk lag het tweede bataljon van het zesentwintigste Regiment Infanterie (II-26 R.I.)

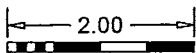
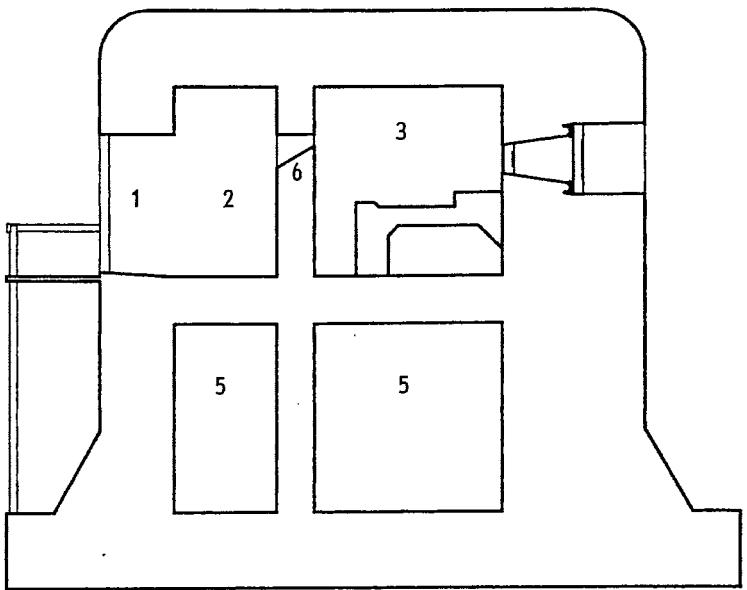
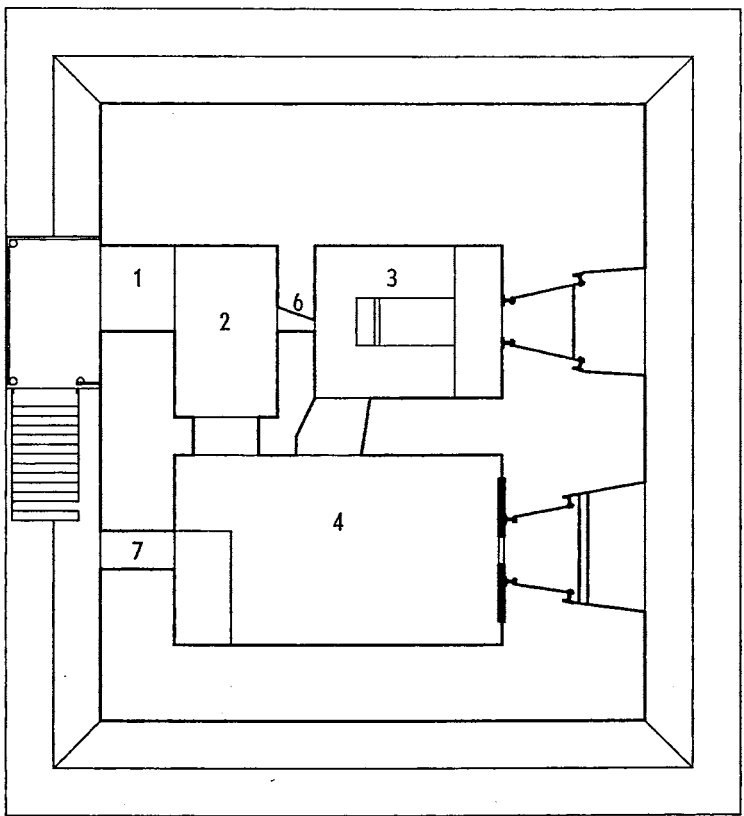
Duitse speciale eenheden waren bestemd om de spoorbrug bij Gennep te veroveren. Ongeveer 80 man onder Oberleutnant Walther met steun van ongeveer 30 in Duitsland wonende NSB'ers hadden deze opdracht. De spoorbrug bij Gennep viel door misleiding en verrassing in Duitse handen. Een pantsertrein en een trein met een compleet Duits Infanteriebataljon kon daardoor snel over de Maas komen.

STRIJD BIJ MILL

Het bataljon dat met de pantsertrein over de spoorbrug bij Gennep was gereden, stapte enkele kilometers achter de Peel/Raamstelling uit om de stelling vanuit de rug aan te vallen. Het eerste bataljon van het derde Infanterie Regiment (I-3 R.I.) als onderdeel van de zogeheten Peeldivisie bezette de stelling bij Mill. Oorspronkelijk was in de Peel/Raamstelling het IIIe Legerkorps gepland. De hevige strijd duurde slechts een dag. Ter plaatse zal deze strijd worden toegelicht.

BRUGGEN BIJ GRAVE

Bij de Maas bij Grave liggen 2 rivierkazematten, die gedeeltelijk ingericht zijn als museum. Deze kazematten die ingericht waren voor een kanon en voor een mitrailleur, zullen worden bezocht. (zie de plattegronden.

Plattegrond, doorsnede en twee driedimensionale tekeningen (voor- en achterzijde) van een rivierkazemat van twee of meer verdiepingen (type B). 1 ingang; 2 portaal; 3 gevechtsruimte voor mitrailleur; 4 gevechtsruimte voor kanon; 5 munitiebergplaats en aggregaatriimte; 6 schietgat geweer; 7 opening voor verplaatsen kanon. (Tekening H. R. Visser)

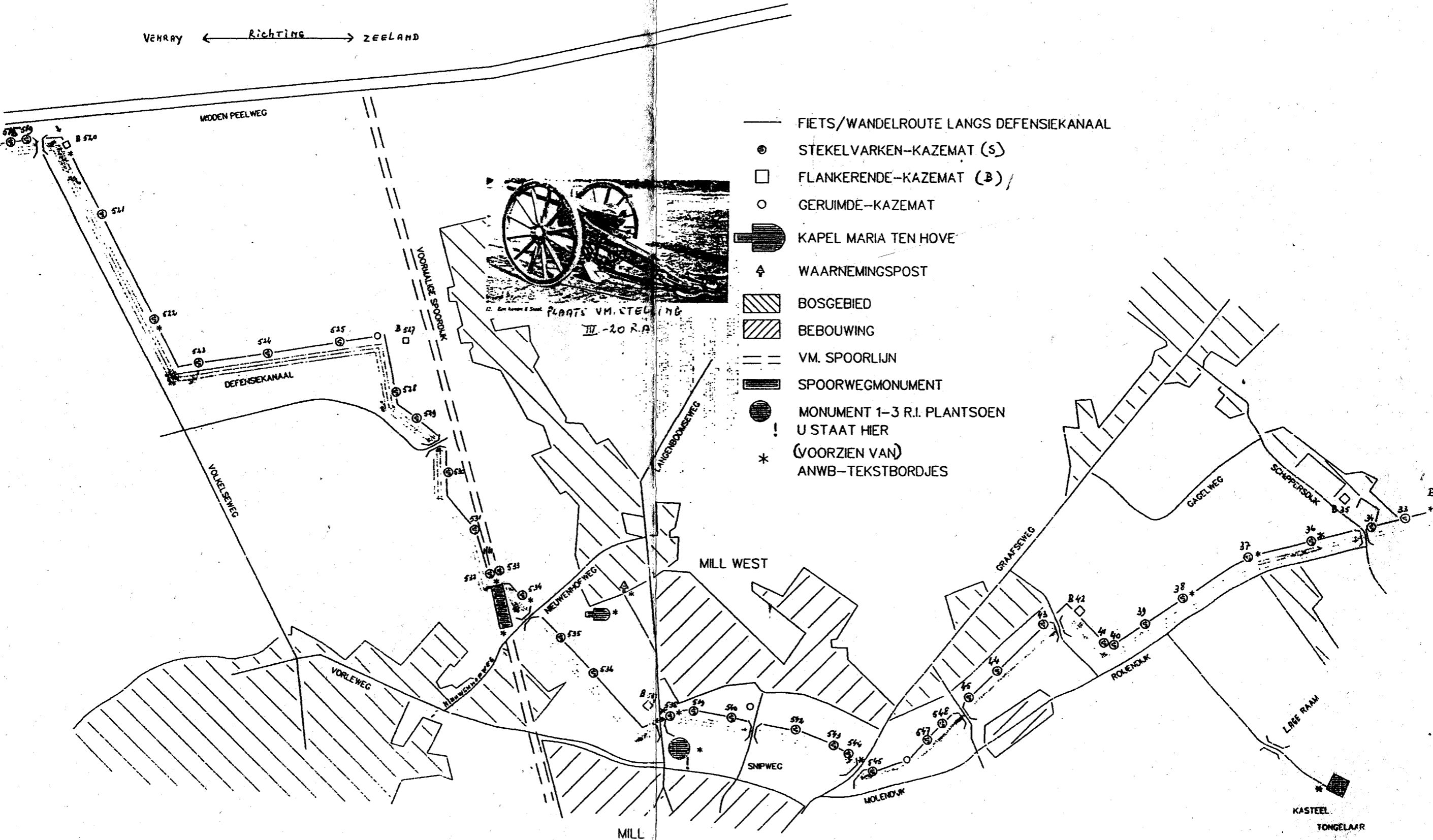
*De uit de rails gelopen pant-
sertrein bij Mill.*

*Het Spoorwegmonument; een door de Stichting Menno van Coehoorn ver-
vaardigde reconstructie van de aspergersperring op de voormalige spoorlijn.*

ROUTE LANGS HET PEEL / RAAM MONUMENT TE MILL (± 9 KM)

VENRAY ← *Richting* → ZEELAND

- FIETS/WANDELROUTE LANGS DEFENSIEKANAAL
- ⊙ STEKELVARKEN-KAZEMAT (S)
- FLANKERENDE-KAZEMAT (B)
- GERUIMDE-KAZEMAT
- ⊕ KAPEL MARIA TEN HOVE
- ⋈ WAARNEMINGSPOST
- ▨ BOSGEBIED
- ▨ BEBOUWING
- == V.M. SPOORLIJN
- ▬ SPOORWEGMONUMENT
- ⊙ ! MONUMENT 1-3 R.I. PLANTSOEN U STAAT HIER
- * (VOORZIEN VAN) ANWB-TEKSTBORDJES

Een 'MONUMENT' om langs te wandelen/fietsen en EVEN STIL te staan bij de strijd om MILL 1940.

INLEIDING

1. 'De strijd op 10/11 mei 1940'

Op 10 mei woedden bij Mill hevige gevechten. Achter het Defensiekanaal lagen hier over een lengte van ca. 9 km de beide 1e Bataljons van het 3e en 6e Regiment Infanterie. Ze werden gesteund door de 3e Afdeling van het 20ste Regiment Artillerie dat de beschikking had over 12 oude uit 1880 daterende stukken geschut '8 Staal', terwijl 2 secties van de 6e compagnie Pioniers vlak voor en tijdens de Duitse Inval in dit gebied nog zo'n 3500 anti-tank landmijnen gelegd en 'op scherp' hadden gesteld.

Hun tegenstander bestond uit de Duitse 254e en 256e Divisie, die tenslotte nagenoeg geheel werden ingezet. Reeds om 04.30 uur doorschreden een pantser- en een uit 23 wagons en locomotief bestaande troepentrein de toen volledig verraste stelling. Achter de linie werd een versterkt bataljon Infanterie (ca. 1.000 man) uitgeladen, dat aanvallen in de rug van de verdedigers uitvoerde. De pantserrein ontspoorde op zijn terugweg doordat op de rails inmiddels de z.g. ASPERGES tussen de rails waren geplaatst; de bemanning ervan werd hevig onder vuur genomen vanuit de zich in de buurt bevindende kazematten en stellingen; de troepentrein werd in brand geschoten. De Duitsers slaagden er echter in om ten zuiden van de spoorweg 9 kazematten blijvend te veroveren.

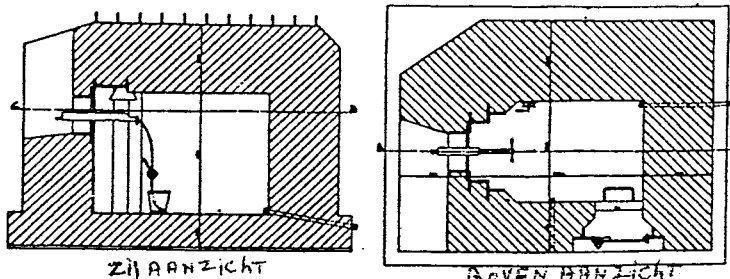
Desondanks wist men de doorgedrongen vijand te isoleren en in front vele aanvallen af te slaan. Talrijke zwaar beschadigde kazematten getuigen nog van de grote moed, waarmee in een wanhopige situatie werd standgehouden. Eerst na een langdurige aanval van duikbommenwerpers (STUKA'S) en na verwoede gevechten konden de Duitsers de laatste weerstanden in de morgen van de 11e mei breken. Afgezien van de gewonden, sneuvelde er aan Nederlandse zijde 30 militairen, de verliezen aan Duitse kant bedroegen een veelvoud hiervan. Ook onder de burgerbevolking van Mill vielen slachtoffers terwijl de schade enorm was.

2. 'Het Monument'

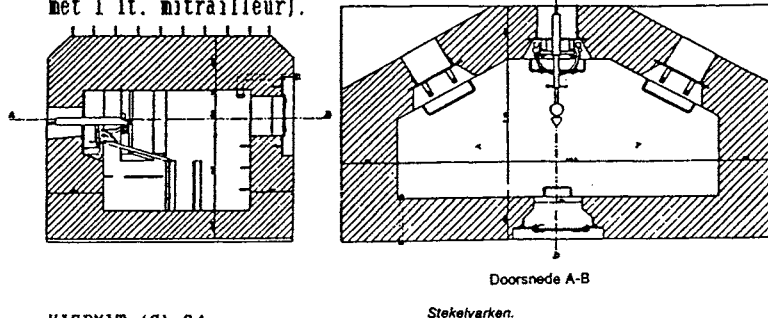
Dit omvat een keten van 40 kazematten t.w. 34 z.g. S kazematten (type Stekelvarken) en 6 B kazematten (bewapend met een zware mitrailleur, welke flankerend vuur kon uitbrengen). Op een aantal kazematten zijn ANWB-tekstborden aangebracht. Tevens maken van het Monument deel uit: 'Het Spoorwegmonument', bestaande uit ca. 60 meter rails en een tweetal Asperges-versperringen nabij de plek waar de pantserrein tot ontsporing werd gebracht, e.e.a. met tekstbord en rustbank. Enige tekstborden in het achterterrein t.w. bij de kapel Maria Ten Hove en bij een waarnemingspost in een oude eik, alsmede het grote OVERZICHTSPANEEL op het 1-3 R.I. plantsoen voltooiën het geheel. Bewijzeringsborden met o.a. de tekst 'Sporen van de Oorlog' wijzen de weg naar het 'Spoorwegmonument', terwijl op een viertal plaatsen routeaanduidingen gegeven zijn met de afstanden.

3. BEKNOPTE OMSCHRIJVING VAN DE OBJECTEN LANGS DE ROUTE, AANVANGENDE BIJ DE SPLITSING VAN RIVIER DE RAAM IN HET DEFENSIKANAAL EN DE Z.G. LAGE RAAM (Te bereiken via

KAZEMAT 32, type B, z.g. Flankerende betonkazemat.

KAZEMAT 33, type S, z.g. Stekelvarken (3 schietgaten bewapend met 1 lt. mitrailleur).

KAZEMAT (S) 34

KAZEMAT (B) 35 ligt ca. 50 meter van kanaal af.

KAZEMAT (S) 36 (zie tekstbord).

De bezetting, bestaande uit de dpl. korporaal T. van Willigen en de soldaten J. Siemerink en F. Mutsaers, behoorde tot 3-I-6 R.I. en bevonden zich reeds vanaf 7 mei in de stellingen, waarbij afwisselend de kazematten en de stellingen daarachter bezet en bewaakt moesten worden, in afwachting van de komende gebeurtenissen. De tekst spreekt voor zichzelf. Nadat het hun gelukt was onder vijandelijk vuur de kazemat te verlaten en in de stellingen te komen troffen zij geen eigen troepen meer aan. Via de Graspeel Langenboom trekken ze zich terug, richting dorp Zeeland, waar ze om 19.00 uur krijgsgevangen worden gemaakt.

KAZEMAT (S) 37 (zie tekstbord).

De bemanning van deze kazemat had minder geluk en hield tot de dood toe stand. Het schietgatpantser is op 5 plaatsen door 3,7 cm antitankgranaten doorboord. Nabij deze kazemat vonden ook de dpl. soldaten P. Paulussen en A. Horvers de dood. De gehele bezetting o.l.v. dpl. sgt. H.J.C. Sips werd posthuum het Bronzen Kruis toegekend...

KAZEMAT (S) 38 (zie tekstbord).

Op 10 mei 1940 vanaf 14.00 uur was deze kazemat slechts bemand door 2 man, t.w. de sgt. H. van den Brule en de sid. J. Prinse, die zowel de 3 schietgaten als de achteringang in het oog moesten houden, wegens mogelijke overrompeling. Het gelukte hen toch de Duitsers de overtocht over het kanaal te beletten ondanks de zware beschietingen. Nadat 2 voltreffers een verder verblijf in de kazemat onmogelijk hadden gemaakt, gelukte het hen in de loopgraaf te komen en zich daar te verschansen alvorens zich terug te trekken. De 4 doorboringen van het gepantserde schietgatraam geven aan dat de ontsnapping op het nippertje was.

KAZEMAT (S) 39

KAZEMAT (S) 40

KAZEMAT (S) 41

KAZEMAT (B) 42 door mitrailleur vuur beschadigd.

KAZEMAT (S) 43 nauwelijks beschadigd.

KAZEMAT (S) 44 en KAZEMAT (S) 45: beiden vertonen talrijke treffers van mitrailleur- en geweerkogels.

Vanaf dit punt wijzigt de nummering !

KAZEMAT (S) 548 nauwelijks beschadigd.

KAZEMAT (S) 547 beschadigd door mitrailleur- en pantsermunitie.

KAZEMAT (G) 546 niet meer aanwezig, was z.g. kazemat met Gietstalen koepel, bewapend met 1 zware mitrailleur. Tijdens de bezetting werden al deze kazematten door de Duitsers geruimd. Het staal werd weer omgesmolten door hun oorlogsindustrie.

KAZEMAT (S) 545 tot in de morgen van 11 mei werd in deze omgeving standgehouden, waarbij de aanvaller tot het laatste moment verliezen werden toegebracht. De zware beschadigingen en de 2 treffers van anti-tankgranaten door het schietgat geven aan hoe zwaar de strijd hier bij de brug over het defensiekanaal en de Graafseweg is geweest.

Vervolgens moet de Graafseweg overgestoken worden en passert men een Route-aanduidingsbord alvorens te arriveren bij:

KAZEMAT (S) 544 het pantserschild in voorste schietgat is nog aanwezig alhoewel de beschieting door o.a. anti-tankgranaten zijn sporen nog vertoont.

KAZEMAT (S) 543 en KAZEMAT (S) 542 beiden door vijandelijk vuur ernstig beschadigd.

KAZEMAT (B) 541 is geruimd (niet meer aanwezig).

KAZEMAT (S) 540 deze kazemat is evenals KAZEMAT (S) 539 in de middag van 10 mei langdurig bestookt met pantsergeschut en mitrailleurs. Het pantserschild in het rechter schietgat is verscheidene malen doorboord. Mogelijk heeft de bezetting de opstelling tijdelijk verlaten en daarna weer bemand, hetgeen moge blijken uit de zware beschadiging van de binnenzijde, vermoedelijk veroorzaakt door scherven van naar binnen geworpen handgranaten.

KAZEMAT (S) 538 (zie tekstbord). De sgt. N. Blokland werd posthuum onderscheiden met het Bronzen Kruis voor zijn heldhaftig gedrag. Aan de andere kant van het defensiekanaal bevindt zich het 1-3 R.I. plantsoen, waar het fraaie Herinneringsmonument, vervaardigd door beeldhouwer Peter Roovers uit Heijen zich bevindt. Tevens treft u daar aan het Overzichtspaneel van de ANWB m.b.t. de strijd om Mill.

Via het routeaanduidingsbord gaat de route verder langs het westen van het defensiekanaal.

KAZEMAT (B) 537 bevindt zich ca. 100 meter westwaarts en is op afstand te zien (achter hekwerk villa).

KAZEMAT (S) 536 en KAZEMAT (S) 535 beiden hevig beschoten door antitank, artillerie en mitrailleurvuur.

Links ligt de dijk waarover de voormalige spoorlijn liep en die de stelling verderop snijdt.

Bij de thans vernieuwde brug aangekomen, kan eerst rechtsaf worden gegaan om de op resp. 200 en 300 meter afstand gelegen geheel gerestaureerde kapel "O.L. Vrouwe ten Hove"; in 1940 bekend onder de naam "Ruine Kapelhof" en de oude Eik, waarin zich een waarnemingspost bevond te bekijken.

In deze omgeving lagen ook de loopgraven van de z.g. Hoofdstelling, terwijl ook de 3 batterijen "8 Staal" van III-20 Regt. Artillerie, die later de opmars van een Duits infanterie bataljon aanzienlijk wisten te vertragen. Een van de batterijcommandanten, de res.eltn. H.J. Mulder ontving hiervoor later de hoogste dapperheidsonderscheiding: de Militaire Willemsorde.

Teruggekeerd bij de brug over het defensiekanaal, zien wij rechts KAZEMAT (S) 534. Voor de ogen van de bezetting ontspoort hier om circa 5.45 uur de Pantser trein, die daarna hevig beschoten werd. Dat ook de kazemat het moest ontgelden is nog duidelijk te zien. De in het nauw gedrongen trein-

bezetting kon pas om 21.35, dus na 16 uur ! door de Duitse overmacht worden ontzet.

De brug overstekend en rechtsafslaand het bordje "Sporen van de oorlog" volgend komt men bij het "Spoorwegmonument", alwaar een tekstbord en een rustbank U van dienst kunnen zijn. Naast de nagebootste aspergeversperring is liggend nog een originele metalen asperge gemonteerd. De 60 meter spoorrails volgend, over het spoorbruggetje heen ontwaart men nog een aantal herplaatste originele asperges in een uit gewapend beton bestaande fundering. Tegenover deze versperring ligt KAZEMAT S 533, die de sloot langs de zuidzijde van de spoor-dijk maar niet de spoordijk zelf onder vuur kon nemen. De aan het defensiekanaal gelegen KAZEMAT S 532, kon evenals S 533 weinig uitrichten, hetzelfde gold voor (S) 531. Ze werden "van achteren" overrompeld en uitgeschakeld.

Verder naar het zuid-oosten trekkend, waarbij het kanaal diverse bochten maakt passeert men de (S) kazematten 5309;529 en 528, waarvan de bezettingen alle in de rugzijde werden verrast en overrompeld. Nauwelijks zichtbaar, ruim 50 meter westwaarts bevindt zich KAZEMAT (B) 527, direct na de haakse bocht van het kanaal bevond zich KAZEMAT (G) 526 (geruimd).

De (S) KAZEMATTEN 525, 524 en 523 ondergingen hetzelfde lot als de vorigen. Alleen bij KAZEMAT (S) 522 liep het wat anders zoals uit het tekstbord blijkt. De dappere sld. S. van Dam gaf zich niet over, maar sprong plotseling in de kazemat terug, vergrendelde de deur en begon van schietgat naar schietgat lopend als een razende te schieten, de Duitsers danig van hun stuk brengend dat deze zich terugtrokken op KAZEMAT 523. Eerst bij een tegenaanval door huzaren van het 2e Regt. Huzaren Motorrijders waarbij tijdelijk een viertal kazematten werden heroverd, waaronder 522, werd van Dam, die tot laat in de middag in z'n eentje had standgehouden, in uitgeputte toestand ontzet.

KAZEMAT (S) 521 bleef onbeschadigd en de laatste KAZEMAT in de route is (B) 520 genoemd naar de eltn. C. Bleeker, die ook de langs de Middenpeelweg liggende nog aanwezige kazematten (S) 519 en 515 onder zijn bevel had. Bleeker slaagde erin een aanval van een Duitse compagnie infanterie, behorende tot het uit de transporttrein ACHTER de stelling uitgeladen bataljon Infanterie met enkele tientallen uit de stelling gehaalde manschappen w.o. keukenpersoneel, af te slaan.

VERANTWOORDING UITGAVE VAN DIT OVERZICHT:

Samengesteld door J.A.Ph. Laguette, lkol. b.d., korrespondent van de Stg. Menno van Coehoorn in samenwerking met de VVV Mill en St. Hubert, na voltooiing van 'Het Monument', voorjaar 1992.

De gegevens zijn grotendeels ontleend aan het boekwerkje "De Slag bij Mill" van lkol. E.H. Brongers, uitgegeven door de Europese Bibliotheek-Zaltbommel in samenwerking met de Kon. Ned. Ver. "Ons Leger". Deze gids, met daarin opgenomen een fiets- en wandelroute langs de v.m.-stelling, kan uitstekend dienen voor uitgebreidere informatie over hetgeen zich in de Meidagen van 1940 in en om Mill heeft afgespeeld.

Tevens werd geraadpleegd het boekwerk "H.J. Mulder en de strijd bij Mill" door Drs. H.W. van den Doel, Brochure Reeks nr. 7 van de S.M.G. Landmachtstaf.